

Ortaokul Öğrencilerinin Dil Becerilerine İlişkin Türkçe Öğretmenleri ile Müfettişlerin Görüşleri*

YASİN KILIÇ**

Öz: Bu araştırma “Türkçe Öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin görüşlerine göre, ortaokul öğrencilerinin dil becerilerindeki düzeylerini tespit etmek, dil becerileri alanında ne tür problemlerin yaşandığını belirlemek, bu problemlerin giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma 2000-2001 öğretim yılı ikinci dönemde Ardahan, Ağrı ve Erzurum illeri merkez ilçelerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, ilgili illerin millî eğitim müdürlüklerinde görev yapan 34 ilköğretim müfettişi ile bu üç ilin ortaokullarında çalışan 100 Türkçe öğretmeni rastgele yöntemle örneklem olarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Deneklere sorulan anket soruları ile öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma alanındaki düzeyleri belirlenmiştir. Ayrıca ortaokullarda dil beceri alanında ne tür problemlerin yaşandığına ilişkin deneklerin görüşleri alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular frekans, yüzde, aritmetik ortalama, alfa, standart sapma, korelasyon ve kıkare istatistiksel yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ortaokul öğrencilerinin “dinleme”, “okuma”, “konuşma” ve “yazma” becerileri ile ilgili hedefleri gerçekleştirme düzeyleri orta derecededir. Araştırmanın sonucunda çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, Türkçe programı, Dil bilim, Dil becerileri

* Bu çalışma, danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Numan KÜLEKÇİ'nin yürüttüğü Yasın KILIÇ'a ait “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programındaki Amaçların Gerçekleşme Düzeyi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı email:ykalic@agri.edu.tr

The Opinions of Turkish Teachers and Inspectors Regarding the Language Skills of Secondary School Students

Abstract: This study has been prepared to identify the level in the language skills of secondary school students, according to the opinions of secondary school teachers and primary education inspectors, to describe what kinds of problems are being experienced related to the field of language skills of secondary school students and to propose a solution for solving these problems. The study was carried out in the central districts of Ardahan, Ağrı and Erzurum in the second semester of the 2000-2001 academic years. In the study, 34 primary education inspectors working in the national education directorates of the related provinces and 100 Turkish teachers working in the secondary schools of these three provinces were selected with the random method as the sample. The survey form was used as data collection tool. The levels of students in the field of listening, reading, speaking and writing were determined through the survey questions that were asked to the subjects. Also, the opinions of the subjects were taken about what kind of problems are being experienced related to the field of language skills in secondary schools. The findings obtained from the study were analyzed using frequency, percentage, arithmetic mean, alpha, standard deviation, correlation and squared statistical methods. According to the results of the study, the level of middle school students' achievement of the goals in the fields of "listening, reading, speaking and writing" is moderate. According to results of the research, various suggestions have been offered for eliminating the negatives experienced in teaching Turkish.

Keywords: Turkish education, Turkish program, Linguistics, Language skills

Giriş

Dil, toplumların fertleri arasında birlik ve beraberliği, ortak duygu ve düşüncüyü oluşturan en önemli unsurdur. Diğer insanlarla olan bütün irtibatlar, sosyal bağlar dil ile düzenlenir. Evde, işyerinde, sokakta, çarşıda, pazarda bütün iletişim dil ile kurulur.

Dil bilimciler dilin tanımını farklı şeklide yapmışlardır. Örneğin, çağdaş dil bilimin kurucusu olarak kabul edilen Ferdinand de Saussure, dili; *“ses, sözcük ve dil bilgisi dizgelerinden oluşan karmaşık bir yapı, bir kurallar bütünü”* şeklinde tarif etmiştir. Yine çağdaş dil bilimcilerden biri olan André Martinet ise dilin bir bildirişim aracı olduğu kanaatindedir (Aktaran: Koç, 1997: 14). Rıfat’a göre ise, (1983: 39). *“Dil, belli bir amaca uygun anlatım araçlarının oluşturduğu bir dizgedir.”*

İlköğretim okullarında Türkçenin doğru ve eksiksiz olarak öğretilmesi, bu okullarda uygulanmakta olan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki amaçların, hedef davranış olarak öğrencilere kazandırılmasıyla mümkündür.

Bireylere, dinleme, konuşma, okuma ve yazma ögelerinden oluşan dil becerilerinin kazandırılması Türkçe dersi öğretim programının genel amaçları arasında yer alır.

Bilim adamları deneyim ve gözlemlerine dayanarak Türkiye’de ana dili eğitiminin yetersiz olduğunu, Türkçenin yeni kuşaklara güzel bir biçimde öğretilmediğini ifade ederler (Tural, 1992: 43; Kaplan, 1972: 9).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, *“Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki dil becerileri ile ilgili amaçların yeteri düzeyde gerçekleşmediği”* varsayımından hareketle, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kararı ile kabul edilip; 06.07.1981 tarih ve 2098 sayılı tebliğler dergisinde yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (İlköğretim Programı, 1994: 57) 6., 7. ve 8. sınıflar için hazırlanan dil becerileri ile ilgili amaçların, ortaokul Türkçe öğretmenleri ile ilköğre-

tim müfettişlerinin görüşlerine göre gerçekleşme düzeyinin tespitine çalışılmıştır.

Problem Durumu

Türkçe öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin görüşlerine göre ortaokul öğrencilerinin dil becerileri hangi düzeydedir?" sorusu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır.

Alt Problemler

1. Türkçe öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin görüşlerine göre, öğrencilerin dinleme ve okuma becerilerinin düzeyi nedir?

2. Türkçe öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin görüşlerine göre, öğrencilerin konuşma ve yazma düzeyleri nedir?

3. Türkçe öğretmenleri, Türkçe ders kitaplarının dışında yardımcı kitap ve dergileri öğrencilere takip ettirme gereği duyuyorlar mı?

4. Türkçe öğretmenleri, yazılı planın gerekliliğine inanıyorlar mı?

5. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre, Türkçe dersinin işlenmesi için gerekli araç ve gereçlerin temini mümkün oluyor mu?

6. Öğrencilerin dil becerilerinin düzeyleri konusunda Türkçe öğretmenleri ile ilköğretim müfettişlerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Bu bölümde "araştırma modeli", "evren ve örneklem", "verilerin toplanması" ve "verilerin analizi" üzerinde durulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modelindedir (Karasar, 2000: 79). Bu çalışmada hazırlanan anket formu ile ortaokul öğrencilerinin Türkçe öğretmenleri ve ilköğretim müfettiş görüşlerine göre "dinleme, okuma, konuşma ve yazma" becerilerinde hangi

düzeyde oldukları konusunda ilköğretim müfettişleri ile Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2000-2001 öğretim yılı ikinci dönemde Ardahan, Ağrı ve Erzurum illeri Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde en az bir yıl görev yapan ilköğretim müfettişleri ile bu illerin merkez ilçelerindeki ortaokullarda yine en az bir yıl görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmada, ilgili illerin Millî Eğitim Müdürlüklerinde görev yapan 34 ilköğretim müfettişi ile bu üç ilin ortaokullarında çalışan 100 Türkçe öğretmeni rastgele yöntemle örneklem olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada “Millî Eğitim Bakanlığı Ortaokul Türkçe Dersi Programı”ndan ve uzman görüşlerinden faydalanılarak, araştırma grubunu oluşturan öğretmen ve müfettişler için anket formu hazırlandı. Anket soruları bu alanla ilgili 3 akademisyenin görüş ve önerileri doğrultusunda gözden geçirilmiştir ve böylece anketin geçerliği sağlanmıştır. Anketin güvenilirliği için alfa değerleri hesaplanmıştır. Anketin iç tutarlılık katsayısının alfa değeri=0,94'tür. Bu alfa değeri güvenilirlik için yeterli görülmüştür. Anketin madde toplam korelasyonları $r=0,749$ ile $r=-0,008$ arasında değişmektedir. Anketler örneklem grubuna elden ulaştırılarak uygulanmış ve toplanmıştır.

Bu araştırma için toplam 27 anket sorusu hazırlanmıştır. Anket formu; “Kişisel Bilgiler”, “Dinleme ve Okuma”, “Konuşma ve Yazma” ve “Öğretmenlerin Ortaokul Türkçe Eğitim ve Öğretimine İlişkin Diğer Görüşleri” başlıklı bölümlerinden oluşmaktadır.

Deneklere, “Kişisel Bilgiler” bölümünde 2, “Dinleme ve Okuma” bölümünde” 8, “Konuşma ve Yazma” kısmında ise 14 adet olmak üzere toplam 24 adet 5'li likert tipi soru sorulmuştur. Ayrıca Türkçe öğretmenlerine yönelik 3 soru bulunmaktadır.

Anket verilerinin derecelendirilmesinde ve değerlendirilmesinin-

de esas alınan aritmetik ortalama aralıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Anket verilerinin derecelendirilme ve değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıkları

Aritmetik Ortalama Aralıkları	Katılma Düzeyi
1,00 – 1,80	Hiç
1,81 – 2,60	Az
2,61 – 3,40	Orta
3,41 – 4,20	Çok
4,21 – 5,00	Tamamen

Verilerin Analizi

Araştırma grubunu oluşturan öğretmen ve müfettişler için hazırlanan anket formları, araştırmacı tarafından deneklere dağıtılmış ve toplanmıştır.

Anket ve testlerden elde edilen veriler, SPSS 9.0 paket programına tanımlanarak kaydedilmiştir. Böylece araştırmacının amacına uygun olarak frekans, yüzde, aritmetik ortalama, alfa, standart sapma, korelasyon ve kıkare istatistiksel yöntemleri kullanılarak sonuçlar analiz edilmiştir.

Türkçe öğretmenleriyle ilköğretim müfettişlerinin anket sorularına verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri tablolarda gösterilmiştir. Bu tabloların yorumlanmasında yüzde değerinden, her iki grubun anket sorularına verdikleri cevapların yorumlanmasında ve bu grupların görüşleri arasında anlamlı ilişkilerin bulunup bulunmadığının tespit edilmesinde ise kıkare (X^2) bağımsızlık test yönteminden yararlanılmıştır.

Bazı verilerin gözelerdeki teorik değerleri beşten küçük olduğu için, $2*2$ kıkare (X^2) bağımsızlık testi uygulanırken, veriler kıkare testi "Linear-by-Linear Association" ile analiz edilmiştir

(Özdamar, 1999: 344).

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, öğretmen ve müfettişlere uygulanan anketlerden toplanan verilerin istatistiksel bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

Öğretmen ve Müfettişlerle ilgili Kişisel Bilgiler

Araştırmada kullanılan anket sorularına 34 ilköğretim müfettişi ve 100 Türkçe öğretmeni cevap vermiştir. Müfettişlerin 2'si (% 5,9) bayan, 32'si (% 94,1) erkektir. Öğretmenlerin 44'ü (% 44,0) bayan, 56'sı ise (%56,0) erkektir.

Deneklerin mezuniyet durumlarına göre dağılımı şu şekildedir: Müfettişlerden 29'u (% 85,3) lisans programını, 5'i (%14,7) yüksek lisans programını bitirmiştir. Türkçe öğretmenlerinden 88'i (% 88) lisans programını, 7'si (% 7), yüksek lisans programını, 5'i (% 5) ise üç yıllık Eğitim Enstitüsünün ön lisans programını bitirmiştir.

Öğretmen ve müfettişlerin cinsiyetleri ve mezuniyet durumları tespit niteliğinde düşünülmüş, değişken olarak kullanılmamıştır.

Öğretmen ve Müfettiş Görüşlerine Göre Öğrencilerin Dinleme ve Okuma Düzeyleri

Bu bölümde, ilköğretim müfettişleri ve ortaokul Türkçe öğretmenlerinin izlenim ve kanaatlerine göre, ortaokul 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin dinleme ve okuma, düzeylerinin tespitine çalışılmıştır. Bunun için bu bölümde deneklere 8 adet anket sorusu sorulmuş, verilen cevapların sonuçları rakamsal olarak tabloda gösterilip yorumlanmıştır.

Tablo 2: Öğretmen ve müfettiş görüşlerine göre öğrencilerin dinleme ve okuma düzeyleri

Anket Soruları		Öğretmen		Hiç		Az		Orta		Çok		Tama-men	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Öğrencilerin edindikleri dinleme, izleme alışkanlık ve becerilerini geliştirme	Ö	1	1	1	18	5	51	2	26	4	4		
	.			8		1		6					
	M	-	-	8	23	2	58	6	17	-	-		
	.			,5	0	,8		,6					
$X^2=1,73$ $sd=1$ $p=0,18$													
2. Düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini anlama	Ö	-	-	2	23	4	44	3	31	2	2		
	.			3		4		1					
	M	-	-	1	35	1	44	7	20	-	-		
	.			2	,5	5	,1	,6					
$X^2=2,98$ $sd=1$ $p=0,08$													
3. Konuşmaları, güncel yayınları anlayacak, eleştirecek ve onlardan yararlanacak ölçüde geliştirme.	Ö	1	1	2	23	5	52	1	19	5	5		
	.			3		2		9					
	M	2	5,	1	50	1	32	4	11	-	-		
	.		9	7		1	,4	,8					
$X^2=10,49$ $sd=1$ $p=0,001$													
4. Sesli ve sessiz okuma hızını artırma ve tekniğini mükemmelleştir-	Ö	-	-	2	25	3	36	3	33	6	6		
	.			5		6		3					
	M	-	-	1	29	1	52	6	17	-	-		
	.			0	,4	8	,9	,6					

me

 $X^2=3,54$ sd=1

p=0,06

5. Kelime da- ğarcıklarını Türk Dil İn- kılâbı ve çağdaş gelişimi doğ- rultusunda zenginleştirme.	Ö	1 1	2 24	4 43	2 26	6 6
	.		4 3	6		
	M	1 2,	9 26	1 55	5 14	- -
	.	9	,5 9	,9	,7	

 $X^2=3,09$ sd=1

p=0,07

6. Dipnot, Dizin, sözlük, ansik- lopedi, kaynak- lardan esreler- den yararlanma	Ö	6 6	2 26	4 43	2 22	3 3
	.		6 3	2		
	M	4 11	1 35	1 47	2 5,	- -
	.	,8	2 ,3	6 ,1	9	

 $X^2=5,75$ sd=1

p=0,01

7. Boş zaman- larında kitap okuma alış- kanlığı ka- zanma	Ö	5 5	2 29	4 44	1 19	3 3
	.		9 4	9		
	M	3 8,	2 61	9 26	1 2,	- -
	.	8	1 ,8	,5	9	

 $X^2=12,90$ sd=1

p=0,001

8. Dil becerile- rini, kaynaklara başvurarak yurdu, toplu- mu ve dünyayı tanıma sevme	Ö	5 5	2 22	4 49	2 21	3 3
	.		2 9	1		
	M	2 5,	1 32	1 47	4 11	1 2,9
	.	9	1 ,4	6 ,1	,8	

için kullanma

$X^2=1,54$ $sd=1$

$p=0,21$

Tablo 2’de anketin 1. maddesine öğretmenlerin 51’i (% 51) orta, 26’sı (% 26) çok seçeneğini işaretlemiştir. Bu maddeye müfettişlerin 20’si (% 58,8) orta, 8’i (% 23,5) 6’sı (% 17,6) çok seçeneğini işaretlemiştir. Öğretmenler ile müfettişlerin yüzde elliden fazlası, öğrencilerin bu alandaki alışkanlık ve becerilerini orta düzeyde geliştirdikleri hususunda görüş belirtmiştir. Uygulanan kıkare testi $sd=2$ $p=0,18>0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin düzeylerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini anlama maddesine (2. madde) öğretmenlerin 23’ü (% 23) az, 44’ü (% 44) orta, 31’i (% 31) çok cevabını vermiştir. Müfettişlerden 12’si (% 35,5) az, 15’i (% 44,1) orta, 7’si (% 20,6) çok cevabını vermiştir. Uygulanan kıkare testinde $sd=1$, $p=0,08>0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmamaktadır. Her iki denek grubunun toplam % 44’ü öğrencileri orta derecede başarılı görmüştür.

Öğrencilerin eğitimi ile ilgili olan bireylerin, onlara yeterli düzeyde rehberlik edemediklerinden ve öğrencilerin seviyelerine uygun duygu ve düşünce ürünlerini okuma ortam ve imkânına sahip olamamalarından kaynaklanabilir. Nitekim Özbay (2000: 53.), yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin Türkçe öğretimindeki metot bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğunu tespit etmiştir.

Öğrencilerin; konuşmaları, güncel yayınları anlayabilecek, eleştirebilecek ve onlardan yararlanabilecek ölçüde geliştirmeleri (3. madde) hususunda öğretmenlerin 52’si (% 52) orta, 19’u (% 19) çok; müfettişlerin 17’si (% 50) az, 11’i (% 32,4) orta cevabını vermiştir. Öğretmen ve müfettişlerin bu şekilde kanaat belirtmeleri, öğrencilerin büyük çoğunluğunun güncel yayınları alabilecek maddî imkâna sahip olmamalarıyla yakından ilgili olabilir. Nitekim ilgili kurumların belirttiğine göre, ülkemizde

kişi başına düşen millî gelirin düşük olması bu kanıyı pekiştirmektedir. Ayrıca, çoğu öğrenci bu yayınları eleştirip, anlayabilecekleri imkân ve ortama sahip değildir.

Ki-kare testinin sonuçlarına göre, ($sd=1$, $p=0,001<0,05$) müfettişlerin, öğretmenlere göre daha fazla hiç ve az seçeneklerini işaretleyerek onlardan farklı düşündüklerini belirtmeleri, olayı daha gerçekçi bir şekilde değerlendirmeleri ile yakından ilgili olabilir.

Öğrencilerin sesli ve sessiz okuma hızlarını arttırma ve tekniklerini mükemmelleştirme (4. madde) durumları ile ilgili öğretmenlerin 36'sı (% 36) orta, 33'ü (% 33) çok; müfettişlerin 10'u (% 29,4) az, 18'i (% 52,9) orta cevabını vermiştir.

Eren (1994: 50) yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin ders kitaplarına seçilen metinleri kendilerine okuma alışkanlığı kazandırmada yetersiz bulduklarını tespit etmiştir. Uygulanan kıkare testi $sd=1$, $p=0,06>0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında manidar bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin kelime dağarcıklarını Türk Dil İnkılâbı ve çağdaş gelişimi doğrultusunda zenginleştirme (5. madde) durumları hususunda öğretmenlerin 43'ü (% 43) orta, 26'sı (% 26) çok, müfettişlerin 9'u (% 26,5) az, 19'u (% 55,9) orta seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin kelime dağarcıklarını zenginleştirecek gerekli araç ve gereçlere sahip olamamaları, deneklerin bu şekilde kanaat bildirmelerine neden olabilir. Nitekim Kılıç'ın (2003: 278) yaptığı bir araştırmada Türkçe öğretmenlerinin % 50,4'ü kütüphaneden hiç faydalanmamaktadır, % 27,2'si ise az derecede faydalanmaktadır. Uygulanan kıkare testi $sd=1$ $p=0,07>0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında manidar bir farklılık yoktur.

Öğrencilerin dipnot, dizin, sözlük, ansiklopedi, kaynak esrelerden yararlanma (6. Madde) durumlarıyla ilgili öğretmenlerin 26'sı (% 26) az, 43'ü (% 43) orta; müfettişlerin 12'si (% 35,3) az, 16'sı (% 47,1) orta seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre öğretmen (% 43) ve müfettişlerin yarıya yakını (% 47,1), öğrencilerin an-

ket sorusunda belirtilen çeşitli başvurma eserlerinden yararlanma durumlarını orta düzeyde yeterli görmektedir. Kikare testinden ($sd=1$, $p=0,01<0,05$) elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin her türlü başvurma ve kaynak eserlerden yararlanma durumları hakkında, öğretmen ve müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmaktadır.

Öğrencilerin boş zamanlarında kitap okuma alışkanlığı kazanma (7. madde) durumları hakkında öğretmenlerin 29'u (% 29) az, 44'ü (% 44) orta; müfettişlerin 21'i (% 61,8) az, 9'u (% 26,5) orta cevabını vermiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,001<0,05$), öğretmenlerin görüşleri ile müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık görülmektedir. Müfettişlerin öğretmenlere oranla "hiç" ve "az" seçeneklerini daha fazla işaretleyip, öğrencileri bu alanda yetersiz görmeleri daha objektif bir değerlendirme olarak görülebilir.

Öğrencilerin dil becerilerini, kaynaklara başvurarak yurdu, toplumu ve dünyayı tanıma ve sevme için kullanma (8. Madde) durumu ile ilgili öğretmenlerin 22'si (% 22) az, 49'u (% 49) orta, 21'i (% 21) çok; müfettişlerin 11'i (% 32,4) az, 16'sı (% 47,1) orta cevabını vermiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,21>0,05$), her iki grubun görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Eren'in (1994: 51) yaptığı bir araştırmaya göre, öğrencilerin Türkçe ders kitaplarına seçilen metinleri anlamakta güçlük çekmeleri, okuma ve anlamaya yönelik metinlerin incelenmesi için hazırlanan soruları cevaplama ve kavram güçlüğü çekmeleri, yukarıda ileri sürülen tezleri doğrular niteliktedir.

Öğretmen ve Müfettiş Görüşlerine Göre Öğrencilerin Konuşma ve Yazma Düzeyleri

Bu bölümde, ilköğretim müfettişleri ve ortaokul Türkçe öğretmenlerinin izlenim ve kanaatlerine göre, ortaokul öğrencilerinin anlatım tekniği bakımından Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki hedeflere ulaşma düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla hazırlanan toplam 14 anket sorusuna, deneklerin verdikleri cevapların rakamsal değerleri tablolarda gösterilip

$X^2=0,76$ sd=1
p=0,38

5. Konuşma ve yazılarını uygun bir plâna göre geliştirme	Ö.	5	5,	2	25	5	51	1	16	3	3,0
			0	5	,0	1	,0	6	,0		
	M	-	-	1	50	1	35	5	14	-	-
	.			7	,0	2	,3		,7		

$X^2=1,85$ sd=1
p=0,17

6. Türkçe der- siyle ilgili etkinliklere katılıp, sonuç- ları anlatıp açıklama.	Ö.	2	2	1	16	5	50	2	28	4	4
				6		0		8			
	M	-	-	1	38	1	44	6	17	-	-
	.			3	,2	5	,1		,6		

$X^2=5,22$ sd=1
p=0,02

7. Gördükleri nesnelere ta- nitma ve bun- lar hakkındaki duygu ve dü- şüncelerini açıklama	Ö.	-	-	8	8	3	39	4	44	9	9
						9		4			
	M	-	-	5	14	2	67	5	14	1	2,9
	.				,7	3	,6		,7		

$X^2=9,94$ sd=1
p=0,002

8. Okudukları, dinledikleri ve izledikleri olay ve olgu- lar üzerinde eleştiride bu-	Ö.	1	1,	7	7,	4	46	4	40	6	6,0
			0		0	6	,0	0	,0		
	M	-	-	1	35	1	44	6	17	1	2,9
	.			2	,3	5	,1		,6		

lunup bir yar-
gıya varma
 $X^2=11,81$
sd=1
p=0,001

9. Türlü konu- larda tasarla- dıklarını ve düşündükle- rini anlatma	Ö.	1	1,	1	13	4	47	3	36	3	3,0
			0	3	,0	7	,0	6	,0		
	M	-	-	9	26	2	58	4	11	1	2,9
	.			,5	0	,8		,8			

$X^2=5,57$ sd=1
p=0,01

10.Toplantı programları düzenleyip, kararlarını yazma, bu konularda bildiri ve ra- por hazırlama	Ö.	1	17	4	41	2	27	1	14	1	1,0
			7	,0	1	,0	7	,0	4	,0	
	M	5	14	1	44	1	41	-	-	-	-
	.		,7	5	,1	4	,2				

$X^2=0,65$ sd=1
p=0,42

11. Kelime ve kelime grupla- rını, atasözü, özdeyiş ve deyimleri açıklama	Ö.	1	1,	9	9,	5	55	2	28	7	7,0
			0		0	5	,0	8	,0		
	M	1	2,	1	29	1	55	4	11	-	-
	.		9	0	,4	9	,9		,8		

$X^2=12,08$
sd=1p=0,001

12. Çeşitli derslerle ilgili	Ö.	2	2,	2	23	4	47	2	23	5	5,0
			0	3	,0	7	,0	3	,0		

açıklama
yapma ve
raporları sap-
tayıp, özet
çıkarma ve not
alma

$$X^2=5,12sd=1$$

$$p=0,02$$

13. Günlük Ö. 2 2 2 24 4 43 2 27 4 4
hayatta geçerli
yazışmaları

yapma düzey- M 2 5, 1 47 1 32 5 14 - -
leri $X^2=8,51$. 9 6 ,1 1 ,4 ,7
sd=1

$$p=0,004$$

14. Sözlü ve Ö. 4 4, 2 29 4 41 2 23 3 3,0
yazılı sanat 0 9 ,0 1 ,0 3 ,0
etkinliklerine

katılıp bu M 3 8, 1 44 1 44 1 2, - -
alanlardaki . 8 5 ,1 5 ,1 9
yeteneklerini

geliştirme

$$X^2=8,53sd=1$$

$$p=0,003$$

Tabloya göre, öğrencilerin herhangi bir konu üzerinde, topluluk karşısında tekrara düşmeden 5-10 dakika konuşma (1. madde) düzeylerini; öğretmenlerden 45'i (% 45) orta derecede yeterli görürken, müfettişlerden 16'sı (% 47,1) orta derecede yeterli görmektedir. Kikare testinin sonuçlarına göre (sd=1, p=0,005<0,05), öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık görülmektedir. Müfettişlerin çoğu "az" seçeneğini işaretleyerek öğretmenlere oranla öğrencileri bu alanda daha fazla yetersiz görmektedir.

Tablodaki anketin 2. sorusuna öğretmenlerden 42'si (% 42) az,

28'i (% 28) orta; müfettişlerden 10'u (% 29,4) hiç, 18'i (% 52,9) az cevabını vermiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmen ve müfettişlerin önemli bir kısmı öğrencileri bu alanda yetersiz ve az derecede yeterli görmektedir. Kikare testi sonuçları ($sd=1$, $p=0,01<0,05$), her iki denek grubunun görüşleri arasında anlamlı bir farkın bulunduğunu göstermektedir. Bir araştırmaya göre, öğretmenlerin % 75,92'si Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan ve içindeki amaçlardan habersiz oluşu (Özbay, 2000: 54), öğrencilerin başarısını olumsuz etkilemektedir.

Öğrencilerin türlü yapıdaki cümleleri kurma (3. madde) düzeyleri hakkında, öğretmenlerden 50'si (% 50) orta, 30'u çok; müfettişlerden 14'ü (% 41,2) az, 19'u (% 55,9) orta cevabını vermiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,001<0,05$), öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Tablo incelendiğinde, öğretmenler müfettişlere göre bu alanda öğrencileri daha fazla yeterli görmektedir.

Öğrencilerin yazılarında yazım kurallarını doğru kullanma (4. madde) durumlarıyla ilgili, öğretmenlerden 36'sı (% 36) az, 45'i (% 45) orta seçeneğini; müfettişlerden 17'si (% 50) az, 13'ü (% 38,2) orta seçeneğini işaretlemiştir. Uygulanan kikare testi $sd=1$ $p=0,38>0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Öğrencilerin konuşma ve yazılarını uygun bir plâna göre geliştirme (5. madde) düzeyleri hakkında, öğretmenlerden 25'i (% 25) az, 51'i (% 51) orta; müfettişlerden 17'si (% 50) az, 12'si (% 35,3) orta cevabını vermiştir. Deneklerin görüşlerine göre, öğrencilerin bu alanda yeteri düzeyde başarılı olamamalarının nedenleri arasında, ilgili alanda öğrencilere rehberlik eden öğretmenlerin meslekî yetersizlikleri olabilir. Nitekim Özbay (2000: 54) bir araştırmasında, öğretmenlerin Türkçe öğretimindeki metot, bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Kikare testi sonuçlarına ($sd=1$ $p=0,17>0,05$) göre, öğretmen görüşleri ile müfettiş görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Öğrencilerin Türkçe dersiyle ilgili her türlü etkinliğe katılıp, varılan sonuçları anlatma ve açıklama (6. madde) durumlarını; öğretmenlerden 50'si (% 50) orta derecede, 28'i (% 28) çok; müfettişlerden 13'ü (% 38,2) az, 15'i (% 44,1) orta derecede yeterli görmektedir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,02<0,05$) her iki grubun görüşleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir.

Öğrencilerin gördükleri, bildikleri yerleri, olayları, canlıları tanıtır, onlar hakkındaki duygu ve düşüncelerini açıklama (7. madde) düzeyleri ile ilgili; öğretmenlerden 39'u (% 39) orta, 44'ü (% 44) çok; müfettişlerden 5'i (% 14,7) az, 23'i (% 67,6) orta seçeneğini işaretlemiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,002<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Öğrencilerin okudukları bir kitabı, dinledikleri bir müzik parçasını, izledikleri bir filmi ya da bir oyunu eleştirme, bunlar üzerinde bir yargıya varma (8. madde) ile ilgili olarak, öğretmenlerden 46'sı (% 46) orta, 40'ı (% 40) çok; müfettişlerden 12'si (% 35,3) az, 15'i (% 44,1) orta cevabını vermiştir. Kikare testinin sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,001<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık görülmektedir. Bu bulgulara göre öğretmenler bu alanda müfettişlere göre öğrencileri daha başarılı görmektedir.

Uygun (1996: 113) bir araştırmasında, "ders ya da ödev hazırlıklarının değerlendirilmesi" tekniğini öğretmenlerden % 25,98'inin ikinci derecede önemli gördüklerini tespit etmiştir. Birinci derecede önemli görenlerin oranı ise % 14,17'dir. Bu durum öğretmenlerin öğrenci merkezli eğitim anlayışını fazla benimsemediklerini göstermektedir.

Öğrencilerin çeşitli konularda tasarladıklarını ve düşündüklerini anlatma (9. madde) seviyelerini; öğretmenlerden 47'si (% 47) orta derecede, 36'sı (% 36) çok; müfettişlerden 9'u (% 26,5) az, 20'si (% 58,8) orta derecede yeterli görmektedir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,01<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Böylece müfettişler öğretmenlere göre öğrencileri daha az başarılı görmektedir.

Öğrencilerin, toplantı programları düzenleme, bunlarla ilgili kararlar yazıp bildiri ve rapor hazırlama (10. madde) durumları hakkında öğretmenlerden 41'i (% 41) az, 27'si orta; müfettişlerden 15'i (% 44,1) az, 14'ü (% 41,2) orta seçeneğini işaretlemiştir. Uygulanan kikare testi sonuçlarına göre ($sd=2$ $p=0,58>0,05$) denek gruplarının görüşleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Deneklerin görüşlerine göre genel olarak öğrenciler bu alanda yetersizdir.

Öğrencilerin, kelime ve kelime gruplarını, atasözü, özdeyiş ve deyimleri açıklama (11. madde) düzeyleri ile ilgili; öğretmenlerden 55'i (% 55) orta, 28'i (% 28) çok; müfettişlerden 10'u (% 29,4) az, 19'u (% 55,9) orta cevabını vermiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,001<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu maddedeki bulgulara göre, Türkçe öğretmenleri, müfettişlere göre öğrencileri daha başarılı görmektedir.

Öğrencilerin çeşitli derslerle ilgili açıklama yapma ve raporları hazırlayıp, özet çıkarma ve not alma (12. madde) düzeyleri hakkında öğretmenlerden 23'ü (% 23) az, 47'si (% 47) orta, 23'ü (% 23) çok; müfettişlerden 14'ü (% 41,2) az, 14'ü (% 41,2) orta, 5'i (% 14,7) çok cevabını vermiştir. Uygulanan kikare testinden elde edilen sonuçlar, $sd=2$ $p=0,02<0,05$ biçiminde olduğundan, denek gruplarının görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu konuda öğretmenler müfettişlere göre öğrencileri daha başarılı görmektedir.

Öğrencilerin günlük hayatta geçerli yazışmaları yapma (13. madde) düzeyleri ile ilgili öğretmenlerden 43'ü (% 43) orta, 27'si (% 27,0) çok; müfettişlerden 16'sı (% 47,1) az, 11'i (% 32,4) orta cevabını vermiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,004<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık görülmektedir. Öğretmenlerin bu maddeye verdikleri cevaplar, müfettişlerin cevaplarına göre öğrenci lehine daha olumludur.

Öğrencilerin sözlü ve yazılı sanat etkinliklerine katılıp bu alanlardaki yeteneklerini geliştirme (14. madde) durumları ile ilgili,

öğretmenlerden 29'u (% 29) az, 41'i (% 41) orta, 23'ü (% 23) çok; müfettişlerden 15'i (% 44,1) az, 15'i (% 44,1) orta 1' (% 1) çok seçeneğini işaretlemiştir. Kikare testi sonuçlarına göre ($sd=1$, $p=0,003<0,05$) öğretmenler ile müfettişlerin görüşleri arasında manidar bir farklılık vardır. Bu konuda öğretmenler müfettişlere göre öğrencileri daha başarılı görmektedir.

Eren'in (1994, s. 31) yaptığı bir araştırmada, öğretmen görüşlerine göre Türkçe ders kitapları, öğrencilerin konuşma ve yazma becerisini geliştiricilik açısından yetersizdir. Eren'in çalışmasında elde ettiği sonuçlar, tablodaki 14. maddede elde edilen bulgularla paralellik arz etmektedir.

Öğretmenlerin Ortaokul Türkçe Eğitim ve Öğretimine İlişkin Diğer Görüşleri

Bu bölümde, Türkçe dersinde araç ve gereçlerin, kaynak kitapların temini, ders plânı hazırlama gibi konularda Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Bu amaçla hazırlanan toplam 3 anket sorusuna, deneklerin verdikleri cevapların rakamsal değerleri tabloda gösterilip yorumlanmıştır.

Tablo 4: Öğretmenlerin Türkçe eğitim ve öğretimine ilişkin görüşleri

Türkçe Öğretmenleri	Hiç		Az		Orta		Çok		Tamamen		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1. Türkçe ders kitapları dışında yardımcı kitap ve dergileri takip etme	1	1,0	2	22,0	3	38,0	3	32,0	7	7,0	10
2. Türkçe dersinin işlenmesi için gerekli araç ve gereçleri temin etme	2	2,0	2	21,0	3	31,0	3	32,0	1	14,0	10
3. Türkçe dersi öğretiminde yazılı plânın gerekliliğine inanca	1	13,0	1	16,0	2	24,0	1	15,0	3	32,0	10

Tabloda da görüldüğü üzere, öğrencilerin, Türkçe ders kitapları dışında yardımcı kitap ve dergileri takip etme durumları ile ilgili; öğretmenlerden 1'i (% 1) hiç, 22'si (% 22) az, 38'i (% 38) orta, 32'si (% 32) çok, 7'si (% 7) tamamen cevabını vermiştir.

Türkçe dersinin işlenmesi için gerekli araç ve gereçleri temin etme durumları ile ilgili anket maddesine, öğretmenlerden 2'si (% 2) hiç, 21'i (% 21) az, 31'i (% 31) orta, 32'si (% 32) çok, 14'ü (% 14) tamamen cevabını vermiştir. Öğretmenlerin % 52'si, Türkçe dersinde gerekli olan araç ve gereçleri az ve orta derecede te-

min ettiklerini söylemektedir.

Kılıç'ın (2003) "Ağrı İlköğretim Okulları Türkçe Dersinde Öğretim Teknolojisi ve Araç- Gereçlerin Kullanım Düzeyi" adlı çalışmasında elde ettiği veriler bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Kılıç bu çalışmasında Türkçe öğretmenlerinin derslerde araç gereçleri yeteri düzeyde kullanmadıklarını tespit etmiştir.

Türkçe dersi öğretiminde yazılı plânın gerekliliğine inanma durumları ile ilgili anket sorusuna; öğretmenlerden 13'ü (% 13) hiç, 16'sı (% 16) az, 24'ü (% 24) orta, 15'i (% 15) çok, 32'si (% 32) tamamen cevabını vermiştir.

Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırmaya göre, öğrencilerin dinleme ve okuma düzeylerine ilişkin hazırlanan sorulara, Türkçe öğretmenleri ile müfettişlerin verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 2,94'tür. Anket verilerinin derecelendirilme ve değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıklarına göre bu puanın değeri orta derecededir.

Öğrencilerin dinleme becerisinde yetersiz oluşlarını öğretmenlerin "*dinleme becerisinin kendiliğinden gelişen bir beceri olduğunu, öğretilecek ve değerlendirilecek bir beceri olmadığını, dinleme becerisiyle ilgilenmek için müfredatının çok yoğun olduğunu*" düşünmeleri ile açıklamak mümkündür (Şahin, 2011: 185).

Eren'in (1994: 51) yaptığı bir araştırmaya göre, öğrenciler Türkçe ders kitaplarına seçilen metinleri anlamakta güçlük çekmektedir. Ayrıca Tekin (1980), "Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi" çalışmasında, öğrencilerin Türkçe öğretiminde yetersiz olduklarını tespit etmiştir.

Öğrencilerin konuşma ve yazma düzeyleriyle ilgili hazırlanan anket sorularına, deneklerin verdikleri cevapların aritmetik ortalaması 2,90 olup orta derecededir. Genel olarak öğrencilerin konuşma ve yazma düzeylerini; müfettişler, öğretmenlere göre daha az başarılı görmektedir.

Arslan'ın (2012) konuşma becerisi ile ilgili yaptığı bir araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin bu alandaki eksikliklerin daha çok Türkçe eğitimindeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin konuşma ve yazma alanında az başarılı olmaları, öğretmenlerin meslekî yetersizliklerinden ve Türkçe ders kitaplarının kalitesiz oluşundan kaynaklanabilir. Şahin (1998: 60) yaptığı tez çalışmasında öğretmenlerin hem meslekî alanda, hem de tutum ve davranışlar alanında iyi yetişemediklerini tespit etmiştir. Öğretmen ve müfettiş görüşlerine göre, öğrencilerin orta düzeyde başarılı olmalarının nedenleri arasında ders kitaplarının yetersizliği gösterilebilir. Dolayısı ile Şahin'in bu araştırması, bu çalışmadaki bulguları desteklemektedir.

Bir araştırmaya göre Türkçe öğretmenlerinin uygulamaya yönelik ders işlemedikleri, derslerinde sınırlı sayıda teknik ve yöntemlere başvurdukları tespit edilmiştir (Özbay, 2000: 53). Öğrencilerin yazılı anlatım alanında orta düzeyde başarılı olmalarının nedenleri arasında öğretmenlerin Türkçe derslerinde yeterli düzeyde teknik ve yöneme başvurmamaları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca Kaya'nın (1985), "İlkokullarda Türkçe Eğitiminin Verimliliği" isimli araştırmasında ilkokullarda verilen Türkçe eğitiminin verimli olmadığı ile ilgili tespitleri, bu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Bu çalışmanın sonuçları Özbay'ın (1995), yaptığı bir araştırmada ortaokul 3. sınıflarda uygulanan Türkçe öğretiminin yetersiz oluşu ile ilgili tespitleri, bu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Öğretmen ve müfettişlere uygulanan anketlerden elde edilen sonuçlara göre, ortaokul öğrencileri, "dinleme, okuma, konuşma ve yazma" alanındaki hedeflere "çok" ve "tamamen" düzeyinde ulaşamamışlardır. Kılıç (2002) doktora tez çalışmasında öğrencilerin Türkçe öğretiminde orta düzeyde başarılı olduklarını tespit etmiştir. İlgili sonuçlar bu çalışmada elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Ayrıca Kılıç'ın (2005).diğer bir çalışmasında elde ettiği sonuçlar,

bu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Öneriler

Bu araştırmaya göre, ortaokul öğrencilerine dil becerilerini kazandırmak, onların anlama düzeylerini geliştirmek için gerek okul içinde, gerekse okul dışında uygulama etkinliklerine (dramatizasyon, gösteri yöntemi, tiyatro, konferans vb.) ağırlıklı olarak yer verilmesi gerekmektedir.

Ortaokullarda öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için, dil becerileri alanında daha kaliteli kitaplar basılmalıdır.

Ortaokul Türkçe derslerinde okuma ve yazmaya yönelik uygulama çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Öğrencilerin, güncel yayınlardan yararlanabilmeleri için gerekli ortam hazırlanmalıdır. Ders kitaplarına seçilen metinler, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandıracak; yaşadıkları yurdu, toplumu ve dünyayı daha iyi tanıyıp sevmelerine katkıda bulunacak nitelikte olmalıdır. Bu metinlerde, öğrencilerin kelime dağarcıklarını zenginleştirecek ve onların seviyelerine uygun, deyim, atasözü, özdeyiş, mecaz anlamlı vb. kelime ve kelime gruplarının kullanılmış olmasına dikkat edilmelidir.

Öğrencilere güzel konuşma becerisi kazandırmak ve yerel ağızla konuşma alışkanlıklarını terk etmelerini sağlamak için, vurgu ve tonlamaların titizlikle uygulandığı sesli okuma etkinlikleri düzenlenmeli ve bu etkinlikler işitsel-görsel araçlarla desteklenmelidir. Ayrıca öğrencilerin sözlü ve yazılı sanat etkinliklerine katılması sağlanarak, bu alandaki yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır.

Kaynaklar

- Arslan, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinin “Topluluk Karşısında Konuşma” İle İlgili Çeşitli Görüşleri & Some Opinions of the University Students Related to “Giving a Speech in Front of Public”. *Turkish Studies*, 7(3), 221-231.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Eren, K. S. (1994). *İlköğretim Okullarında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Program Amaçlarına Ulaşabilirlik Düzeyi*. Ankara Üni. Sosyal Bil. Ens. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara.
- İlköğretim Okulu Programı. (1994). Meb, Yayınları: 2846, Mevzuat Dizisi: 297, Ankara.
- Kaplan, M. (1972). Kompozisyon. *Hisar*, S. 101.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 10. Basım, Nobel Yayınları. Ankara.
- Kılıç, Y. (2002). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programındaki Amaçların Gerçekleşme Düzeyi*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ü.SBE, Erzurum.
- Kılıç, Y. (2003), Ağrı İlköğretim Okulları Türkçe Dersinde Öğretim Teknolojisi ve Araç- Gereçlerin Kullanım Düzeyi. *Ekev Akademi Dergisi*, S. 15, Ankara
- Kılıç, Y. (2005). İlköğretim Okullarında Türkçe Eğitimi ile İlgili Problemler Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13, 81-92.
- Koç, N. (1997). *Yeni Dilbilgisi*. (Ferdinant de Saussure, Genel dilbilim Dersleri) 3. Baskı, İnkılâp Kitabevi, Yayın San. ve A.Ş. İstanbul.
- Özbay, M. (1995). *Ankara Merkez Ortaokullarındaki Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

- Özbay, M. (2000). *Öğretmen Görüşlerine Göre Ankara Merkez İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Gazi Üni., Ankara.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 2. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Rıfat, M. (1983). *Dil Bilim ve Göstergebilim Kuramları*. İstanbul.
- Şahin, A. (2011). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisi Farkındalıklarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 178-188.
- Şahin, C. (1998). *İlköğretim Müfettişlerinin Öğretmenlere Verdikleri Başarı Puanları ile Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler*. Atatürk Üni. Sosyal Bil. Ens. (Yay. Yüksek Lisans Tezi) Erzurum.
- Tekin, H. (1980). *Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi*. Mars Matbaası, Ankara.
- Tural, S. K. (1992). *Sorulara Cevaplarla Kültür, Edebiyat, Dil*. Ecdad Yay. Ankara.
- Uygun, S. (1996). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Kurumları Türkçe Eğitim Programının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Ankara.